

## ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΡΗΔΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ

Σημαντικό ρόλο στην ευρεία διάδοση της φήμης της Μονής του Αποστόλου Ανδρέα και τη μετατροπή της σε παγκύπριο προσκύνημα διαδραμάτισαν τα άσματα για τις θαυματουργικές παρεμβάσεις του, που τραγουδήθηκαν στις μεγάλες πανηγύρεις και στις άλλες εκδηλώσεις του κυπριακού λαού, από τους ποιητάρηδες του νησιού. Οι λαϊκοί αυτοί ποιητές μετέτρεπαν σε αφηγηματικούς στίχους διάφορα γεγονότα, που σχετίζονταν είτε με την ιστορία του προσκυνήματος, είτε με θαύματα του Αγίου, και ακολούθως περιέρχονταν τις πόλεις και τα χωριά και τα τραγουδούσαν. Έχουν εντοπιστεί και καταγραφεί, από τους Φοίβο Σταυρίδη και Κώστα Γιαγκουλλή, για την περίοδο της Αγγλοκρατίας, από το 1912 έως το 1959, 26 ποιητάρηδες, 25 άντρες και μία γυναίκα, οι οποίοι εξέδωσαν συνολικά 73 σχετικές «φυλλάδες», συνήθως οκτασέλιδες, κατάλογος των οποίων παρατίθεται στη συνέχεια, ενώ δεν λείπουν και οι επανεκδόσεις τους.

Οι ποιητάρηδες αυτοί κατάγονταν από χωριά, που βρίσκονται διάσπαρτα και στις έξι επαρχίες του νησιού, γεγονός που αντικατοπτρίζει και την παγκύπρια απήχηση που απολάμβανε η Μονή. Πρόκειται για τους Χαράλαμπο Άζινο (1905-1979) από τη Φιλούσα Κελοκεδάρων, Χρίστο Αντωνόπουλο (1878-1957) από την Αρμίνου, Χρίστο Αρμοστή από το Γεράνι, Αναστάσιο Γρίβα (1889-1961) από την Επισκοπή Πάφου, Παρασκευά Ζαχαρούλα (1896-1966) από την Αραδίππου, Ανδρέα Ζυμπρή (γενν. 1923) από το Παλαιομέτοχο, Χαράλαμπο Ηλιάδη (1901-1960) από το Κοιλάνι, Αλέξανδρο Θεοδώρου από τις Πάνω Κυβίδες, Λεωνίδα Καραφωδιά (1901-1974) από τα Κελοκέδαρα, Νικόλαο Κουκάτη (1914-1994) από τη Φασούλα Λεμεσού, Λοϊζή Κουρουζιά (1884-1954) από την Αραδίππου, Ιωάννη Κυριακόπουλου (1891-1966) από το Μονάγρι, Ανδρέα Μαπούρα (1918-1997) από την Αραδίππου, Δημήτρη Μιχαήλ από την Πάφο, Ιωσήφ Μιχαήλ (1910-1963) από την Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας, Αναστάσιο Νικολάου (1884-;) από την Κάτω Λακατάμια, Αριστοτέλη Νικολάου (1898-1987) από τον Κάτω Πύργο, Χριστόφορο Παλαίση (1872-1949) από την Αυγόρου, Γαβριήλ Παναγιωτίδη από τον Κοντεμένο, Φίλιππο Παπαχαλαλάμους (1901-;) από την Επισκοπή Πάφου, Κυριάκο Πηλαβάκη (1902-1986) από το Φοινί, Χριστόδουλο Πτωχόπουλο (1878-1956) από το Ριζοκάρπασο, Κλεάνθη Σάββα (1870-1951) από τον Άγιο Μάμα, Χριστόδουλο Τζαπούρα (1846-1915) από την Κρήτου Τέρρα, Παντελή Χατζηγεωργίου από τον Άγιο Επίκτητο και Χριστίνα (Ανδριάννα) Χατζημιχαήλ (1902-;) από την Αγία Μαρίνα Ξυλιάτου.

Τα 73 ποιητάρικα άσματα έγραψαν 23 ο Αριστοτέλης Νικολάου (ένα επανεκδόθηκε τέσσερις φορές, τέσσερα από δύο και έξι από μία), εννέα ο Λεωνίδας Καραφωδιάς (ένα επανεκδόθηκε), ανά πέντε οι Αναστάσιος Γρίβας (ένα επανεκδόθηκε τέσσερις φορές και ένα δύο) και Χαράλαμπος Άζινος (ένα επανεκδόθηκε), ανά τέσσερα οι Ιωάννης Κυριακόπουλος (δύο επανεκδόθηκαν από τρεις φορές) και Χριστόδουλος Πτωχόπουλος, ανά δύο οι Ανδρέας Μαμπούρας (ένα επανεκδόθηκε), Χριστόφορος Παλαίσης (το ένα επανεκδόθηκε πέντε φορές και το άλλο δύο) και Κλεάνθης Σάββα, και ανά ένα οι Χρίστος Αντωνόπουλος, Χρίστος Αρμοστής, Παρασκευάς Ζαχαρούλας, Ανδρέας Ζυμπής, Χαράλαμπος Ηλιάδης, Αλέξανδρος Θεοδώρου (επανεκδόθηκε), Νικόλαος Κουκάτης, Λοϊζής Κουρουζιάς, Δημήτριος Μιχαήλ, Ιωσήφ Μιχαήλ, Αναστάσιος Νικολάου, Γαβριήλ Παναγιωτίδης, Φίλιππος Παπαχαλαάμπους, Κυριάκος Πηλαβάκης, Χριστόδουλος Τζαπούρας, Παντελής Χατζηγεωργίου και Χριστίνα (Ανδριάνα) Χατζημιχαήλ.

Οι ποιητάρηδες περιέγραψαν με τη δύναμη του ποιητικού λόγου θαυμαστά γεγονότα και παρεμβάσεις του Αποστόλου Ανδρέα, που συνέβησαν στην Κύπρο και μακριά από αυτήν, όπως στην Ελλάδα (υπ' αριθμόν 19, 22, 23, 25, 35, 38, 67 και 70), στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου (υπ' αριθμόν 28 και 46), στην Τουρκία (υπ' αριθμόν 3, 12 και 14), στη Δαμασκό της Συρίας (υπ' αριθμόν 9), στην Αυστραλία (υπ' αριθμόν 53 και 55) και στην Ιαπωνία (υπ' αριθμόν 10). Σύμφωνα με τις αφηγήσεις τους, ο Άγιος θαυματουργούσε κάποτε μόνος του και κάποτε μαζί με άλλους Αγίους, όπως την Παναγία του Κύκκου, τον Άγιο Νεόφυτο και τον Άγιο Παντελεήμονα (υπ' αριθμόν 5), τον Σωτήρα Χριστό, την Παναγία του Κύκκου και την Αγία Ειρήνη (υπ' αριθμόν 52), τον Σωτήρα Χριστό, την Παναγία και την Αγία Ειρήνη (υπ' αριθμόν 55 και 56) τον Σωτήρα Χριστό και την Παναγία του Κύκκου (υπ' αριθμόν 48 και 53), τον Σωτήρα Χριστό και την Παναγία (υπ' αριθμόν 11, 49 και 59), τον Χρυσοσώτηρα της Ακανθούς και την Παναγία (υπ' αριθμόν 24), τον Σωτήρα Χριστό και τον Άγιο Παντελεήμονα (υπ' αριθμόν 50), τον Σωτήρα Χριστό (υπ' αριθμόν 20 και 44), τον Άγιο Γεώργιο και τον Άγιο Θέρισο (υπ' αριθμόν 13), την Παναγία του Κύκκου (υπ' αριθμόν 32, 41, 42 και 43), την Παναγία Κατωκοπιάς (υπ' αριθμόν 30, 38, 40 και 70), την Παναγία (υπ' αριθμόν 21 και 47) και την Αγία Ειρήνη (υπ' αριθμόν 51).

Μερικά από τα άσματα αυτά αναφέρονται σε Μουσουλμάνους και περιγράφουν τη θεραπεία από τον Απόστολο μίας γυναίκας στην Τουρκία (υπ' αριθμόν 3, 12 και 14) και ενός οθωμανόπαιδος στη Δαμασκό (υπ' αριθμόν 9). Επίσης, κάποια άλλα περιγράφουν θαυμαστές παρεμβάσεις του στη ζωή Μουσουλμάνων της Κύπρου, όπως για την απόδοση του πραγματικού παιδιού σε δύο μάνες, μία Χριστιανή και μία «Τουρκού», όταν αυτά

ανταλλάγηκαν κατά λάθος στο νοσοκομείο της Λευκωσίας (υπ' αριθμόν 2), και την αποθεραπεία δύο Μουσουλμάνων από τα χωριά Κάτω Αμίαντος και Αμπελικού (υπ' αριθμόν 17 και 29).

Αρκετά από τα ποιητάρικα άσματα, που γράφτηκαν στα χρόνια της Αγγλοκρατίας, αναφέρονται σε ένα θαυμαστό ιστορικό γεγονός, που συνέβη στα τέλη Μαρτίου του 1912 (αρχές Απριλίου, με βάση το νέο ημερολόγιο), όταν μια μητέρα από την Αλλαγιά της Μικράς Ασίας συνάντησε τον απωλεσθέντα γιο της, τον οποίο είχαν απαγάγει και εξισλαμίσει φανατικοί Τούρκοι. Το γεγονός αυτό συγκίνησε τους λαϊκούς ποιητές του νησιού, όπως τους Αναστάσιο Νικολάου, Χριστόφορο Παλαίση, Χριστόδουλο Πτωχόπουλο, Κλεάνθη Σάββα, Χριστόδουλο Τζαπούρα, και Παντελή Χατζηγεωργίου, που το ίδιο έτος εξέδωσαν σχετικές φυλλάδες (υπ' αριθμόν 36, 60, 65, 69, 71 και 72), καθώς και τους δημοσιογράφους της εποχής, που δημοσίευσαν κείμενά τους στον κυπριακό τύπο. Σημειώθηκε ακόμη στο περίφημο «Χρονικό του χωριού Λύσης», ως ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα του έτους εκείνου. Τραγουδήθηκε επίσης και στα μεταγενέστερα χρόνια, όπως για παράδειγμα το 1957 από τον ποιητή Ανδρέα Μαμπούρα, που το επανακυκλοφόρησε τα έτη 1959, 1962, 1967, 1973 και 1978 (υπ' αριθμόν 33). Θεωρήθηκε δε από όσους έγραψαν κείμενα για την ιστορία της Μονής, ως ένα από τα θαύματα του Αποστόλου, που συνέτειναν σε μεγάλο βαθμό στην επαύξηση της φήμης της ανάμεσα στους πιστούς.

Σύμφωνα με τα σχετικά δημοσιεύματα, γύρω στα 1896, οι Τούρκοι απήγαγαν στην πόλη Αλλάγια τον μικρό Παντελή, γιο μιας φτωχής Ελληνίδας, ονόματι Μαρίας, και τον οδήγησαν στα οθωμανικά ιεροδιδασκαλεία, ώστε μετά την αποφοίτησή του να υπηρετήσει τον Σουλτάνο και τον Μωάμεθ. Έκτοτε η μάνα εναπέθεσε στον Θεό τις ελπίδες για την ανεύρεσή του και με καθημερινές προσευχές Τον ikέτευε να την ελεήσει. Αρκετά χρόνια αργότερα, το 1912, είδε στον ύπνο της κάποιον Ανδρέα, που της ανακοίνωσε ότι σύντομα θα συναντούσε τον χαμένο της γιο. Πεισμένη, ότι ο επισκέπτης της δεν ήταν άλλος από τον Πρωτόκλητο μαθητή, αναχώρησε αμέσως με το αυστριακό ατμόπλοιο, που εκτελούσε το δρομολόγιο Σμύρνης - Λάρνακας, για προσκύνημα στην ιστορική Μονή του στην Κύπρο. Με το ίδιο καράβι ταξίδευαν επίσης πολλοί Κύπριοι, άνδρες και γυναίκες, οι οποίοι εργάζονταν στη Μερσίνα και τα Άδανα, ως υπάλληλοι γερμανικής εταιρείας, που κατασκεύαζε τα σιδηροδρομικά έργα της Ανατολής. Στο καράβι υπήρχε ακόμη μικρή ομάδα δερβίσηδων, οι οποίοι επισκέπτονταν το νησί για να διευθετήσουν διάφορες οικονομικές εκκρεμότητες των τεκκέδων.

Σε κάποια στιγμή, η Μαρία διηγήθηκε την προσωπική της τραγωδία στις άλλες γυναίκες, που συνταξίδευαν μαζί της, και εξέφρασε τη βαθιά πεποίθησή πως με τη βοήθεια του Αποστόλου θα εύρισκε τον γιο της. Τη διήγησή της ακροαζόταν με πολύ ενδιαφέρον ένας από τους δερβίσηδες, ο οποίος παρατηρούσε προσεκτικά τη γυναίκα. Τελικά την πλησίασε και της απηύθυνε τον λόγο, βεβαιώνοντάς την ότι ήταν ο χαμένος της γιος, αφού, όπως φαίνεται, παρά την πολύχρονη παραμονή του στα οθωμανικά ιεροδιδασκαλεία, εξακολουθούσε να διατηρεί ενθυμήσεις από την παιδική του ζωή. Τον αναγνώρισε δε και η πικραμένη μητέρα του από διάφορα χαρακτηριστικά σημάδια, που είχε από παιδί.

Ακολούθως, μέσα σε συνθήκες βαθύτατης συγκίνησης, ο πρώην δερβίσης αφαίρεσε το κάλυμμα της κεφαλής και, αφού ξύρισε τη γενειάδα του και ντύθηκε με ελληνικά ρούχα, ομολόγησε τη χριστιανική του πίστη.

Η χαρά και των δύο, όπως και όσων Χριστιανών ταξίδευαν μαζί τους, ήταν μεγάλη. Μόλις δε το καράβι κατέπλευσε στη Λάρνακα, μητέρα και γιος μετέβηκαν στον ναό του Αγίου Λαζάρου, όπου προσευχήθηκαν θερμά και ευχαρίστησαν τον Απόστολο Ανδρέα για το θαύμα του. Στη συνέχεια, ο Παντελής ομολόγησε για δεύτερη φορά πίστη στον Τριαδικό Θεό μπροστά στον ιερέα του ναού, π. Ιωάννη Μακούλη, ο οποίος σφράγισε την επάνοδό του στον Χριστιανισμό με την τέλεση του μυστηρίου του χρίσματος.

Ακολούθως, αφού επισκέφθηκαν τη Μονή, όπου προσκύνησαν την εικόνα του Αποστόλου και ευχαρίστησαν για τη θαυμαστή βοήθειά του, μητέρα και γιος αναχώρησαν για τη Σύρο, όπου ήταν εγκατεστημένη μία από τις αδελφές του Παντελή. Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα, η τοπική εκκλησιαστική αρχή θεώρησε ότι έπρεπε να ξαναγίνει η βάπτισή του, ώστε να αποτελέσει γνήσιο μέλος της χριστιανικής κοινωνίας. Το μυστήριο έγινε την ίδια χρονιά και ο Παντελής μετονομάστηκε σε Ανδρέα, προς τιμήν του σωτήρα του, Πρωτόκλητου μαθητή.

Τρία χρόνια αργότερα, το 1915, ο Παντελής - Ανδρέας Χατζηγιώργης επισκέφθηκε την Κύπρο και φιλοξενήθηκε στην Αρχιεπισκοπή του νησιού. Στη συνέχεια, αφού προσκύνησε για άλλη μια φορά στη Μονή του Αποστόλου Ανδρέα, αναχώρησε για την Ελλάδα, για να καταταγεί εθελοντικά στον ελληνικό στρατό, που ετοιμαζόταν να εισέλθει στα πεδία των μαχών, μετά την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Στον κυπριακό τύπο της εποχής αναφέρεται επίσης, ότι, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, κατέφυγε στην Κύπρο ο αδελφός του πρώην δερβίση, Δημήτρης Χατζηγιώργης, ο οποίος με οικονομική βοήθεια κατοίκων του νησιού, νυμφεύτηκε το 1923 κάποια προσφυγοπούλα Μικρασιάτισσα, ονόματι Μαρία.

Οι ποιητάρηδες τραγούδησαν στα χρόνια της Αγγλοκρατίας άλλες δύο περιπτώσεις εξισλαμισμού και επανεκχριστιανισμού Ελλήνων με τη θαυμαστή παρέμβαση του Αποστόλου Ανδρέα: μίας νεαρής κοπέλας που είχε χαθεί από τους δικούς της σε ηλικία 18 μηνών το 1922 και νυμφευτεί με πλούσιο Μουσουλμάνο, αλλά στη συνέχεια επέστρεψε στην πίστη των προγόνων της (υπ' αριθμόν 42), και δύο νέων, που με τη βοήθεια του θαυματουργού Αποστόλου, επίσης επανεκχριστιανίστηκαν (υπ' αριθμόν 58).

#### Κατάλογος ποιητάρικων ασμάτων για θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα

στα χρόνια της Αγγλοκρατίας

\* \* \*

1. Άζινου Χαράλαμπου, «Η δύναμη της πίστης. Τα νέα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα· η θεραπεία της Ελένης Λεωνίδα (εκ του χωρίου Φοινίου Λεμεσού)», Λευκωσία 1939.

2. Άζινου Χαράλαμπου, «Το φρικτόν λάθος. Μια Τουρκού και μια Χριστιανή που εγέννησαν εις το Νοσοκομείον Λευκωσίας προ χρόνια· η ανταλλαγή των παιδιών· η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα συνάντησις και εξακρίβωσις των παιδιών», Λευκωσία 1950.

3. Άζινου Χαράλαμπου, «Το θαύμα των θαυμάτων του Αποστόλου Ανδρέα· η θεραπεία μιας τουρκάλας Εμηνές εις την Τουρκίαν», [Λευκωσία] χ.χ.

4. Άζινου Χαράλαμπου, «Το πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα. Η θεραπεία της Ελένης Αχιλλέα Ρουσιά εκ του χωρίου Καννάβικια - Πιτσιλιά, μετονομασθείσα Ανδριάννα», [Λεμεσός] 1954. (Εκδόθηκε επίσης με τον ίδιο τίτλο στην Πάφο, το 1954).

5. Άζινου Χαράλαμπου, «Το πρωτάκουστον θαύμα των τεσσάρων Αγίων· της Παναγίας του Τζύκκου, του Αποστόλου Ανδρέα, του Αγίου Νεοφύτου και του Αγίου Παντελεήμονα. Η θεραπεία της Στυλλούς Κλεάνθη εκ του χωρίου Βυζατζιά Λευκωσίας», [Πάφος] 1954.

6. Αντωνόπουλου Χρίστου, «Ο θαυματουργός Απόστολος Ανδρέας και ο υπ' αυτού θεραπευθείς την 8ην Ιουνίου 1914 τραυματίας κουτσός Μ.Κ. Παπαδόπουλος εξ Αγίου Αθανασίου της Επαρχίας Λεμεσού», Λευκωσία 1914.

7. Αρμοστή Γεωργίου Χρίστου, «Η αξιοθαύμαστος ιστορία της Ανδριανούς και Αποστόλου Ανδρέα, από χωρίον Γεράνιν», [Αμμόχωστος] 1932.

8. Γρίβα Αναστάσιου, «Η ασθένεια του Σάββα Φωτιάδη και η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία αυτού, και μετονομασθείς Ανδρέας κατά θέλησιν του Αγίου», [Λευκωσία] 1931.

9. Γρίβα Αναστάσιου, «Το πρωτάκουστον θαύμα της Δαμασκού. Η τύφλωσις του δεκαπενταετούς Κιαμήλ Οσμάν και η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία αυτού την 30ήν Νοεμβρίου 1938. Δημοσιευθέν εις το “Ελληνικόν Μέλλον” των Αθηνών την 20ήν Ιανουαρίου του έτους 1939», [Λευκωσία] 1940. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία δύο φορές το 1950, στην Αμμόχωστο το 1952 και στη Λάρνακα το 1957, με συνεκδότη, για την τελευταία έκδοση, τον Ανδρέα Μαπούρα. Στις περιπτώσεις αυτές, όμως, ο Κιαμήλ Οσμάν μετετράπη σε Κιαμήλ Σουλεϊμάν και η 20ή Ιανουαρίου 1938 σε 20ή Ιανουαρίου 1948).

10. Γρίβα Αναστάσιου, «Τα τελευταία θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα εις Ιαπωνίαν και Αμερικνήν· πως εσώθη ο Κώστας Ζαχόπουλος εκ Γιαλούσης Καρπασίας από τον Ιαπωνικόν πόλεμον κατά οδηγίαν του Αποστόλου Ανδρέου», [Λευκωσία] 1948. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1948 και στην Πάφο το 1949, με τη διαφορά ότι το επώνυμο του Ζαχόπουλου μετετράπη σε Ζαχαρούδη).

11. Γρίβα Αναστάσιου, «Η ασθένεια του Σωτήρη Πέτρου εξ Ακανθούς και η διά θαύματος του Σωτήρος, της Παναγίας και Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία αυτού την 17-18 Φεβρουαρίου 1956», [Λευκωσία] χ.χ.

12. Γρίβα Αναστάσιου, «Το πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέου εις την Άγκυραν, πρωτεύουσαν της Τουρκίας, ήτοι η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέου θεραπεία της Εμηνέ Μεχμέτ», Λευκωσία, χ.χ. (Συνεκδότης ο Λεωνίδας Καραφωδιάς).

13. Ζαχαρούλα Παρασκευά, «Τα πάθη του Παναή Τρουλλούς και του υιού του Ζαχαρία από την Γιαλούσαν και η αξιοθαύμαστος θεραπεία αυτών υπό των τριών αγίων Αποστόλου Ανδρέα, Αγίου Θερίσσου, και Αγίου Γεωργίου, Βολίτζιν τοποθεσία εις το 64 μίλιν δρόμος Καρπασίας», [Λάρνακα] 1939.

14. Ζυμπρή Ανδρέα, «Το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα. Η θεραπεία της φθισικής Εμινές εις την Τουρκίαν», Πάφος [1946].

15. Ηλιάδη Χαράλαμπου, «Τα πάθη του Χαραλάμπους Σ. Ηλιάδου, τυφλού, και η εις τον ύπνον του εμφάνισις του Αποστόλου Ανδρέα», Λεμεσός 1925.

16. Θεοδώρου Αλέξανδρου, «Τα νεότερα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα», [Λεμεσός 1922]. (Επανεκδόθηκε στη Λεμεσό, το 1923)

17. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Η ασθένεια της Ακκιλές Μαυρούς εκ του χωρίου Κάτω Αμιάντος και η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα εκκλησίας του χωρίου αυτού θεραπεία αυτής, γενομένη την 26 Αυγούστου 1937», [Λευκωσία 1937].

18. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το πρωτάκουστον νέον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα· η σοβαρά ασθένεια της Χρυσταλλούς Κυριάκου Τσίγγη από το χωρίον Ακάκι Μόρφου και η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία αυτής· επισυμβάν την 8ην Οκτωβρίου 1938», [Λευκωσία] 1938.

19. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το πρωτάκουστον νέον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα επισυμβάν εν Καλαμαίς της Ελλάδος τον Μάιον του 1937 και δημοσιευθέν εις το “Ελληνικόν Μέλλον” τον Ιανουάριον του 1938», [Λευκωσία] 1938. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το ίδιο έτος).

20. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το πρωτοφανές θαύμα των Βαρωσίων· ο θάνατος της Μαρίνας Γεωργίου από τον Άγιον Γεώργιον του Σπαθαρικού (επαρχίας Αμμοχώστου) και η διά θαύματος του Σωτήρος και Αποστόλου Ανδρέα ανάστασις αυτής, επισυμβάν την 9 Μαρτίου 1938 εν Βαρωσίοις στας 3 μετά μεσονύκτιον», [Λευκωσία] 1938.

21. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Τα νεότερα θαύματα της υπεραγίας Θεοτόκου και του Αγίου και ενδόξου Αποστόλου Ανδρέα· η θεραπεία της σοβαράς ασθενείας της Παρασκευούς Χατζηνικόλα, εκ του χωρίου Καλορκάς επαρχίας Κυρηνείας», [Λευκωσία] 1939.

22. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα· η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία της δ/δος Αντιγόνης Κ. Δημητριάδου (εξ Αθηνών), επισυμβάν την 7ην Ιουνίου 1940, και δημοσιευθέν εις το “Ελληνικόν Μέλλον” την 12ην Ιουνίου 1940», Λευκωσία 1940.

23. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα εις την Αθήνα της Ελλάδος, ήτοι η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία της Αγγελικής Θανάση», [Λευκωσία] 1948.

24. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το πρωτάκουστον θαύμα της Παναγίας, του Χρυσοσώτηρος και του Αποστόλου Ανδρέα· η θεραπεία της Θεοφανίας Γρηγορίου εκ Πέλλα - Πάις, 8 έτη ακίνητη και άρρωστη και εθεραπεύτηκε τελείως το 1952 και ευρίσκεται υγιής», Λευκωσία 1952.

25. Καραφωδιά Λεωνίδα, «Το νεότερον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα γενόμενον εν Αθήναις της Ελλάδος και η τύφλωσις της Ιφιγένειας Φιλιππίδου εξ Αθηνών και η ως εκ θαύματος θεραπεία αυτής υπό του Αποστόλου Ανδρέα», [Λευκωσία] 1954.

26 Κουκάτη Νικόλαου, «Το νεώτερον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα», [Λεμεσός] 1932.

27. Κουρουζιά Λοϊζή, «Το νεώτερον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα, που εθεράπευσε την Σοφίαν Γ. Μυλίκουρου εκ του χωρίου Αγίου Δημητρίου επαρχ. Λεμεσού, κατά την 9ην Μαρτίου ημέραν Τρίτην και ώραν 4 μ.μ.», [Λευκωσία] 1937. Εκδότης Λεωνίδας Καραφωδιάς.

28. Κυριακόπουλου Ιωάννη, «Το φρικτόν δυστύχημα και ο θάνατος τριών παιδιών, Ιωάννη Νικολάου, Νίκου Αναστασίου και Μιλτιάδου Γεωργίου κατασυντριβέντων υπό αυτοκινήτου. Εξ Αλεξανδρείας (Αιγύπτου). Και τα βάσανα και ασθένεια της μητρός του Ιωάννου και η θεραπεία της διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα», Λευκωσία 1929. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία, άλλες δύο φορές το 1929 και μία το 1930).

29. Κυριακόπουλου Ιωάννη, «Τα πάθη της Σιερφέτ Δερβίς· η ασθένειά της επί εξαιτίαν και η θεραπεία αυτής διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα, κατά τας πληροφορίας που ελάβαμεν υπό του συζύγου της Μουξήν Χασάν, εξ Αμπελικού (Λεύκας) κάτοικοι Καραβοστασίου», Λευκωσία 1934.

30. Κυριακόπουλου Ιωάννη, «Η θεραπεία της Χρυσταλλούς Βασιλείου (Πρασίτη), εκ Μόρφου, υπό της Παναγίας Χρυσελευούσης Κατωκοπιάς και του Αποστόλου Ανδρέου, 7 Απριλίου 1935», Λευκωσία 1935.

31. Κυριακόπουλου Ιωάννη, «Το νέον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέου, που εθεράπευσε την Σοφίαν Γ. Μυλίκουρου, εκ του χωρίου Αγίου Δημητρίου Λεμύθου Μαραθάσης, επαρχίας Λεμεσού, κατά την 9ην Μαρτίου ημέραν Τρίτην και ώραν 4 μ.μ.», Λευκωσία 1937. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το ίδιο έτος, στην Πάφο το 1939 και στη Λευκωσία το 1940).

32. Μαμπούρα Ανδρέα, «Το αξιοθαύμαστον θαύμα της Παναγίας του Τζύκκου και του Αποστόλου Ανδρέα· η θεραπεία της Φανούς Μιχαήλ, 23 χρόνων, από τα Περβόλια του Τζιτιού (επ. Λάρνακος) την 9.8.1955», [Λευκωσία 1955;]. Συνεκδότης ο Παρασκευάς Ζαχαρούλας.

33. Μαμπούρα Ανδρέα, «Το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα (ποίημα παλαιόν)· πώς ανευρέθη ο Παντελής Χότζιας με την μητέρα του διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα», [Λάρνακα] 1957. (Επανεκδόθηκε στην Αμμόχωστο το 1959).

34. Μιχαήλ Δημήτριου, «Ποίημα περί οφθαλμού και το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα», Πάφος 1932.



35. Μιχαήλ Ιωσήφ, «Το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα που έγινε στις Καλαμές της Ελλάδος [χ.τ., χ.χ.]».

36. Νικολάου Αναστάσιου, «Ο Παντελής ευρίσκει την μητέρα του», [Λευκωσία 1912;].

37. Νικολάου Αριστοτέλη, «Θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα εις τες 14 και 15 Οκτωβρίου 1933. Ιστορία του ασθενούς Ανδρέα Αριστοτέλους», Λευκωσία 1933. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1934).

38. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα νέα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα, 23 και 24-2-935. Η σωτηρία της Καλομοίρας με τον διετή υιόν αυτής ονόματι Οδυσσέα, ριφθείσα εις τον ξερόλακκον υπό δημίου Σιεφέρ εις την νήσον Κάλυμνον. Άλλον θαύμα εις τες 6 Απριλίου εις το χωρίον Μόρφου, η ώρα 11 προ του μεσονυκτίου· η θεραπεία της Χρυστάλλας Βασιλείου, 15ετούς, πάσχουσα από το τυφλόν έντερον, υπό της Παναγίας Κατωκοπίτισσας μαζί του Αποστόλου Ανδρέα, 6 Απριλίου 1935 ημέρα Σάββατον» [Λευκωσία] 1935. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το ίδιο έτος).

39. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα και η θεραπεία του Βασίλη Ορφανίδου, τυφλού προ 8 ετών, εκ Πολεμιδίων επαρχίας Λεμεσού, συμβάν την 10 Φεβρουαρίου 1936», [Λευκωσία] 1936. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το ίδιο έτος και στην Αμμόχωστο το 1952;).

40. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα νέα και πρωτάκουστα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα και της Παναγίας της Χρυσελεύσας της Κατωκοπίτισσας, συμβάν την 18 Οκτωβρίου 1936· και η θεραπεία της Θεανώς Ιωάννου εκ του χωρίου Αψιού της επαρχίας Λεμεσού», [Λευκωσία] 1936. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία δύο φορές το 1937).

41. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα νέα και τα πρωτάκουστα θαύματα της Παναγίας του Κύκκου και του Αποστόλου Ανδρέα· την 7ην Σεπτεμβρίου εντός της εκκλησίας Μονής Κύκκου η θεραπεία της εκ γενετής τυφλής Σταυρούλας Νικολάου, εξ Αναβαργού της επαρχίας Πάφου», [Λευκωσία] 1937. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1937 και το 1938).

42. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα νέα θαύματα της Παναγίας Κύκκου και Αποστόλου Ανδρέα στις 10 Ιουλίου 1939. Η απώλεια της Χρυσταλλούς Μελή εις ηλικίαν 18 μηνών και ο τουρκισμός της το 1922, ο γάμος της μετά του πλουσίου Αλή, τα βάσανα στην γένναν της και η εμφάνισις της Παναγίας στον ύπνον της και ο επανεκχριστιανισμός της», [Λευκωσία] 1939. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το ίδιο έτος, το 1940 και δύο φορές το 1952;, με τη διαφοροποίηση ότι το θαύμα αναφέρεται ότι έγινε στις 10 Ιουλίου 1952).

43. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το νέο θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα και της Παναγίας Κύκκου και η θεραπεία της Σωσάννας Σολωμού εκ Κάμπου, 21.4.1940», [Λευκωσία] 1940.

44. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα σπουδαία και τα πρωτάκουστα θαύματα του Σωτήρος και του Αποστόλου Ανδρέα εις το χωρίον Έξω Μετόχι Λευκωσίας, εις τες 8.9.1940 και 13.9.1940, και η θεραπεία της Ουρανίας Σωτήρη και τριών άλλων παιδίων εκ του αυτού χωρίου εις την οικίαν της ίδιας εν τη παρουσία ολοκλήρου του χωρίου», [Λευκωσία] 1940.

45. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το πρωτοφανές και πρωτάκουστον διά την Κύπρον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα εις Μαρώνη, και η θεραπεία της Θεογονωσίας Τιμοθέου, εκ του αυτού χωρίου, η οποία ήλθε και άλλοτε εις επαφήν μετά του Αγίου», [Λευκωσία] 1942.

46. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα εν Αλεξανδρεία εντός της εκκλησίας και η θεραπεία της Ελένης Νικολάου εκ Λεμεσού, νυν κατοίκου Αλεξανδρείας, η οποία έπασχεν έντεκα χρόνια από καρκίνον», [Λευκωσία] 1942. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1950, με την προσθήκη ότι το θαύμα έγινε στις 6 Αυγούστου 1950).

47. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το πρωτάκουστον θαύμα της Παναγίας και Αποστόλου Ανδρέα την 25ην Μαρτίου 1951», [Λευκωσία 1951;].

48. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το πρωτοφανές και πρωτάκουστον θαύμα του Σωτήρος, της Παναγίας του Κύκκου και του Αποστόλου Ανδρέα, που έγινε εις τες 3 Ιουνίου 1952· η θεραπεία της Μαίρης Ιωάννου», [Λευκωσία 1952;].

49. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα πρωτάκουστα θαύματα του Σωτήρος, της Παναγίας και του Αποστόλου Ανδρέα. Η άσχημη γέννα της Μαρίας Αβραάμ, εκ του χωρίου Ασπρογιάς, της επαρχίας Πάφου», [Λευκωσία] 1954. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το ίδιο έτος).

50. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το μεγάλο θαύμα του Σωτήρος, του Αποστόλου Ανδρέα και του Αγίου Παντελεήμονος· η θεραπεία του Βάσου Νικολάου εκ Κτήματος - Πάφου», [Λευκωσία 1954;].

51. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα πρωτάκουστα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα και της Αγίας Ειρήνης. Η θεραπεία της Ανδριανούς Χριστάκη στες 10 Μαρτίου 1955», [Λευκωσία] 1955.

52. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα πρωτάκουστα θαύματα του Σωτήρος, Παναγίας του Κύκκου, Αποστόλου Ανδρέα και Αγίας Ειρήνης. Η θεραπεία της Μαγδαληνής Ηλία εκ Πύργου Τυλλιρίας εις τας 3 Ιουλίου 1956[;]», [Λευκωσία] 1955.

53. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα πρωτάκουστα θαύματα του Σωτήρος, Παναγίας του Κύκκου και του Αποστόλου Ανδρέα. Η θεραπεία της Χριστινούς Αντώνη εκ της επαρχίας Λεμεσού, νυν κατοίκου Αυστραλίας, την 8ην Σεπτεμβρίου 1955», [Λευκωσία] 1955. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1957).

54. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα. Η θεραπεία του Νίκου Χιώτη, νυν κάτοικος εις Λεμεσόν, εις τας 22 Σεπτεμβρίου 1956», [Λευκωσία] 1957. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1957).

55. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα πρωτάκουστα θαύματα της Παναγίας, του Σωτήρος, Αποστόλου Ανδρέα και της Αγίας Ειρήνης την 25 Μαρτίου 1957. Η θεραπεία δύο τυφλών παιδιών του εκ Λεμεσού νυν κατοίκου Σύδνεϋ Αυστραλίας Νικολάου», [Λευκωσία] 1957.

56. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα πρωτάκουστα θαύματα του Σωτήρος, της Παναγίας, Αποστόλου Ανδρέα και Αγίας Ειρήνης εις τας 12 Μαρτίου 1958. Η νεκρανάστασις της Ανδρούλλας Φρίξου», [Λευκωσία] 1958.

57. Νικολάου Αριστοτέλη, «Τα νέα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα. Η θεραπεία της Αγγελικής Νεάρχου εκ του χωρίου Κέδαρες της επαρχίας Πάφου, εις τας 24 Μαρτίου 1958», Λευκωσία 1958. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία το 1958 και το 1959, με τη διαφοροποίηση ότι το θαύμα έγινε στις 15 Αυγούστου 1958).

58. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το νέον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα. Η φανέρωσις του εις δύο χριστιανά παιδιά που τα ετούρκεψαν», [Λευκωσία] 1959.

59. Νικολάου Αριστοτέλη, «Το πρωτοφανές θαύμα του Σωτήρος, του Αποστόλου Ανδρέα και της Παναγίας εν Χάρτζια και η θεραπεία της Ελένης Κυριάκου», [Λευκωσία] χ.χ.

60. Παλαίση Χριστόφορου, «Η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέου ανεύρεσις του απωλεσθέντος Παντελή, εξ Αλλαγιάς της Μ. Ασίας, και η υπό των Τούρκων σύλληψις αυτού», [Λευκωσία] 1912. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία και στη Λάρνακα το ίδιο έτος. Περιελήφθη επίσης στον συλλογικό τόμο των ποιημάτων, που εξέδωσε στη Λευκωσία, το 1913).

61. Παλαίση Χριστόφορου, «Η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα τελεία θεραπεία του εκ Λευκωσίας Κωστή Μιχαήλ, μετονομασθέντος Ανδρέα Μιχαήλ, ο οποίος έπασχεν από σεληνιασμόν, γενομένη την 15ην Αυγούστου του έτους 1925, ημέραν Σάββατον και ώραν 8ην μετά μεσημέρι, κατά μαρτυρίαν πολλών αυτοπτών», Λευκωσία 1925. (Επανεκδόθηκε στη Λευκωσία τρεις φορές το 1926 και δύο το 1929).

62. Παναγιωτίδης Γαβριήλ, «Το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα», χ.τ.έ. και χ.χ..

63. Παπαχαραλάμπους Φίλιππου, «Τα θαύματα του Αγίου Αποστόλου Ανδρέου του Πρωτοκλήτου», Πάφος 1949.

64. Πηλαβάκη Κυριάκου, «Τα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα, όπου έγιναν στις 30 Νοεμβρίου ημέραν Κυριακήν, εν τη εκκλησία του χωρίου Φοινίου», [Λεμεσός] 1931. Σε συνεργασία με τη σύζυγό του, Αλεξάνδρα Πηλαβάκη.

65. Πτωχόπουλου Χριστόδουλου, «Το μέγα θαύμα Αποστόλου Ανδρέου του Πρωτοκλήτου», Λάρνακα 1912.

66. Πτωχόπουλου Χριστόδουλου, «Τα νεώτερα θαύματα του Αποστόλου Ανδρέα», Λευκωσία 1914.

67. Πτωχόπουλου Χριστόδουλου, «Όλα τα θαύματα και η ιστορία της εικόνας του Αποστόλου Ανδρέα. Το νέον θαύμα της θεραπείας του Μιχάλη, εκ Σύμης, πληγωθέντος εις τον Ελληνοτουρκικόν πόλεμον του 1912», Λευκωσία 1914.

68. Πτωχόπουλου Χριστόδουλου, «Το μέγα και πρωτάκουστον θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα του Πρωτοκλήτου· η ανεύρεσις με την βοήθειαν του Αγίου, του τριετούς παιδίου Διονυσίου από το χωρίον Βάσα, το οποίον εχάθη δι' ένα ημερονύκτιον εις απόστασιν 4 μιλίων μακράν της εκκλησίας στο δάσος», [Αμμόχωστος] 1952.

69. Σάββα Κλεάνθη, «Το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέου», Λεμεσός 1912.

70. Σάββα Κλεάνθη, «Τα τέσσερα ποιήματα. Το θαύμα της Παναγίας της Κατωκοπιάς που εθεράπευσε την Χρυσταλλένην Βασιλείου, εκ Μόρφου. Η επανάστασις της Ελλάδος. Ο φόνος του Παναγή Κυριάκου Μπέη, εκ Λόφου. Το θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα που έσωσε την Καλομοίραν, εκ Καλύμνου», [Λεμεσός] 1935.

71. Τζαπούρα Χριστόδουλου, «Μέγα θαύμα του Αποστόλου Ανδρέα διά τον Παντελήν Δερβίσην», Λευκωσία 1912.

72. Χατζηγεωργίου Παντελή, «Η ανεύρεσις διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα του χαμένου Παντελή εξ Αλλαγιάς και η αρπαγή του από τους Τούρκους», Λευκωσία 1912 (επανεκδόθηκε τρεις φορές το ίδιο έτος).

73. Χατζημιχαήλ Χριστίνας (Ανδριάνας), «Τα φρικτά και ανιστόρητα πάθη της Χριστίνας Χατζημιχαήλ εξ Αγίας Μαρίας (Ξυλιάτου). Η διά θαύματος του Αποστόλου Ανδρέα θεραπεία αυτής και η μετ' ονόμασή της εις Ανδριάνα», Λευκωσία 1954.

Κωστής Κοκκινόφτας